

obsah

13 Úvodem ke čtvrtému dílu (Lukáš Fasora — Jiří Malíř)

I. část: Brno v letech 1790–1848

1: Na prahu nové éry

21 Zdeňka Stoklásková

23 Od osvícenského absolutismu do nové doby

26 V době francouzské revoluce a napoleonských válek

2: Správa a územní vývoj města

53 Lukáš Fasora — Aleš Vyskočil

55 Státní a zemské úřady (Aleš Vyskočil)

56 Správa města (Lukáš Fasora)

65 Územní vývoj města (Aleš Vyskočil)

3: Hospodářství

77 Lukáš Fasora — Bohumír Smutný

79 Na cestě k průmyslové výrobě (Bohumír Smutný)

79 Předpoklady hospodářského rozmachu

85 Dopravní poměry

87 Vlnářství

93 Strojírenství

96 Voda, pára a uhlí

102 Koželužství, potravinářství, chemická výroba a další odvětví

108 Stav průmyslu ve 40. letech 19. století podle vceňovacích operátů

112 Drobná výroba (Lukáš Fasora)

112 Celkové trendy

117 Obchod a služby

128 Trh práce

133 Zemědělství

4: Společnost

139 Lukáš Fasora — Otakar Kirsch — Jiří Malíř

141 Společenské struktury (Lukáš Fasora)

142 Trendy ve vývoji počtu obyvatel

147 Měšťanstvo a dělnictvo, zdroje sociálního napětí

151 Chudinství a zdravotnictví

163 Životní styl

- 165 **Proměny společenského a veřejného života** (Jiří Malíř)
- 165 **Celkové podmínky**
- 173 **Proměny společenského a veřejného života vyšších vrstev**
- 179 **Pozdně osvícenské aktivity**
- 189 **Projevy měšťanských a lidových vrstev ve veřejném prostoru**
- 204 **Počátky národního a občanského sebeuvědomování** (Jiří Malíř)
- 204 **Od osvícenského k národnímu vlastenectví a role jazyka**
- 213 **Počátky šíření německého národního vědomí**
- 224 **Počátky národního uvědomování slovanského obyvatelstva**
- 229 **České národně uvědomovací snahy ve 30. a 40. letech**
- 240 **Pro občanskou emancipaci**
- 246 **Ideově politické proudy před rokem 1848**
- 250 **Rozvoj školství, vědy a tisku v letech 1790–1848** (Otakar Kirsch — Jiří Malíř)
- 250 **Školství** (Jiří Malíř)
- 261 **Počátky institucionalizace vědeckého bádání** (Otakar Kirsch — Jiří Malíř)
- 273 **Pokroky vědy a techniky** (Jiří Malíř)
- 284 **Rozmach tisku a knihtisku** (Jiří Malíř)

5: Umění a kulturní život

- 309 **Margita Havlíčková — Jiří Kroupa — Ondřej Pivoda — Milan Řepa — Jitka Sedlářová — Jiří Zahradka — Pavel Zatloukal**
- 311 **Umění: Od krásného spojení k autonomii uměleckých druhů** (Jiří Kroupa)
- 315 **Architektura** (Pavel Zatloukal)
- 323 **Výtvarné umění** (Jitka Sedlářová)
- 333 **Hudba** (Ondřej Pivoda — Jiří Zahradka)
- 343 **Literatura** (Milan Řepa)
- 349 **Divadlo** (Margita Havlíčková)

II. část: Brno v letech 1848–1918

6: Za revoluce a neoabsolutismu

- 365 Jiří Malíř
367 Za jara národů
372 Mezi Vídní, Prahou a Frankfurtem
382 Brno a zápas o parlamentarismus a občanská a národní práva
393 Rozmach veřejného života, tisku a spolků
402 Porevoluční útlum (1849–1860)

7: Správa a územní vývoj města a komunální politika

- 419 Lukáš Fasora — Aleš Vyskočil
421 Státní a zemské úřady a jejich úřednictvo (Aleš Vyskočil)
429 Správa města (Lukáš Fasora)
443 Územní vývoj města (Aleš Vyskočil)
463 Komunální politika (Lukáš Fasora)
469 Spor o centralizaci městské správy
470 Dominance německých liberálů
475 Proměny liberální vlády
484 Podoba komunální politiky v posledních letech monarchie

8: Hospodářství

- 491 Lukáš Fasora — Bohumír Smutný
493 Rozvoj průmyslu (Bohumír Smutný)
493 Předpoklady hospodářského rozvoje
496 Vlnařství
502 Impulzy a limity
504 Cesta k továrnímu průmyslu v dalších výrobních odvětvích
514 Nové trendy
520 Dověření průmyslové revoluce ve vlnařství
522 Elektrifikace průmyslu a perspektivy jeho dalšího rozvoje
524 Drobná výroba, obchod a služby (Lukáš Fasora)
524 Hledání nové stability v drobné výrobě
533 Vývoj trhu práce
541 Veřejný sektor

9: Společnost

- 555 Lukáš Fasora — Jiří Hanuš — Otakar Kirsch —
Jaroslav Klenovský — Jiří Malíř
557 Společenské struktury (Lukáš Fasora)
557 Demografické poměry
566 Měšťanstvo

- 570 **Dělnictvo a nižší sociální vrstvy**
577 **Chudinství a zdravotnictví**
589 **Životní styl**
591 **Vojsko ve městě**
599 **Náboženská tvář města** (Jiří Hanuš — Jaroslav Klenovský)
599 **Křesťanské konfese** (Jiří Hanuš)
624 **Židovství** (Jaroslav Klenovský)
636 **Národní a politický ruch 60. a 70. let** (Jiří Malíř)
636 **Mezi občanským a národním principem**
644 **Počátky národní a politické diferenciaci**
650 **Tisk prostředkem občanského a národního uvědomování**
655 **Spolky nositelem občanského a národního uvědomování**
672 **Šíření národně politických aktivit ve veřejném prostoru**
680 **Ve víru státoprávních zápasů (1867–1873)**
690 **Prosazování národní identity**
695 **Ideově politické tříbení v 60. a 70. letech**
706 **Politizace a nacionalizace veřejného prostoru (1880–1914)** (Jiří Malíř)
706 **Politické členění německé veřejnosti**
721 **Pronikání sociální demokracie do veřejného a politického dění**
734 **Politické členění české veřejnosti**
750 **Nacionalizace veřejného prostoru v 80. letech**
759 **Nárůst česko-německého zápolení**
766 **Národně politické důsledky demokratizace volebního práva**
781 **Na cestě k národně rozdělené společnosti**
799 **Rozvoj školství, vědy a techniky** (Otakar Kirsch — Jiří Malíř)
800 **Základní školství** (Jiří Malíř)
806 **Střední školství** (Jiří Malíř)
815 **Vyšší a vysoké školství** (Jiří Malíř)
827 **Formování center vědeckého bádání** (Otakar Kirsch — Jiří Malíř)
848 **Pokroky vědy a techniky** (Jiří Malíř)

10: Umění, kultura, sport

- 891 **Radana Červená — Margita Havlíčková — Markéta Jančíková —
Jiří Kroupa — Tomáš Kubíček — Ondřej Pivoda — Jitka Sedlářová —
Michal Večeřa — Jiří Zahrádka — Pavel Zatloukal**
893 **Umění: Od nové konfigurace uměleckých druhů
k integrovanému uměleckému dílu** (Jiří Kroupa)
897 **Architektura** (Pavel Zatloukal)
914 **Výtvarné umění** (Jitka Sedlářová)
930 **Hudba** (Ondřej Pivoda — Jiří Zahrádka)
930 **Německá hudební kultura**
936 **Český hudební život**

- 944 **Literatura** (Tomáš Kubíček)
 953 **Divadlo** (Margita Havlíčková)
 962 **Nové formy trávení volného času** (Radana Červená —
 Markéta Jančíková — Michal Večeřa)
 962 **Počátky brněnské fotografie a kinematografie**
 (Radana Červená — Michal Večeřa)
 976 **Rozvoj sportu** (Markéta Jančíková)

11: Ve víru velké války 1914–1918

- 1001 Lukáš Fasora — Jiří Malíř — Bohumír Smutný
 1003 **Brno po sarajevském atentátu a za mobilizace** (Jiří Malíř)
 1008 **Válečná opatření a perzekuce obyvatel** (Jiří Malíř)
 1019 **Ekonomické a sociální důsledky války** (Lukáš Fasora — Bohumír Smutný)
 1040 **Národně politický vývoj za první světové války** (Jiří Malíř)
 1059 **Převrat v Brně v roce 1918** (Jiří Malíř)

12: Místa paměti

- 1073 Lukáš Fasora
 1079 **Konzervativně-katolický tábor**
 1086 **Německo-liberální tábor**
 1091 **Český menšinový (nacionálně-liberální) tábor**
 1094 **Socialistický tábor**
 1099 **Summary**
 1101 **Zusammenfassung**
 1105 **Soupis použitých pramenů a literatury**
 1213 **Seznam zdrojů vyobrazení**
 1227 **Seznam zkratk**
 1229 **Seznam autorů**
 1231 **Rejstřík jmenný**
 1273 **Rejstřík místní**